

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У АНДРАГОГІЧНОМУ НАВЧАННІ

Новітні виклики сучасного бачення освітнього середовища вимагають адекватної модернізації освітньої системи як базового фактору успішної життєдіяльності людини, соціокультурного відтворення з подальшим її вдосконаленням. Вагомого значення набуває освіта дорослих як органічна складова неперервної освіти, яка сприяє розширенню перспектив для ціложиттєвого навчання людини та створює умови для її постійного самовдосконалення і набуття комплексу вмінь та знань, необхідних для вираженої ефективної суспільно-професійній діяльності та активної творчої життєвої позиції.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року визначила серед пріоритетних напрямів державної освітньої політики важливість забезпечення безперервності та доступності освіти протягом усього життя, що сприяє активізації процесів творення української моделі освіти дорослих для якої теоретичною базою є андрагогіка.

У формуванні національно-гуманітарного знання значущим аспектом є історія андрагогіки, у якій зберігається значна кількість вагомих та випробуваних часом ініціатив у сфері навчання дорослих. Аналіз теоретико-практичної діяльності видатних українських педагогів (Х. Алчевської, С. Вершловського, Є. Мединського, С. Русової, Я. Чепіги та багатьох інших) виявляє переконливі факти лідерства української наукової школи у розвитку теорії та практики навчання дорослих.

Дослідження становлення андрагогіки в Україні дає можливість не лише оцінити досягнення у цій галузі, але й допомагає вирішити деякі протиріччя, притаманні для розвитку сучасної андрагогічної науки, зокрема між: невизначеністю державної політики щодо її інституалізації та зростанням потреб в розбудові системи освіти дорослих в Україні; недостатнім рівнем

функціонування послуг в освітній галузі, розробці механізмів залучення до неї дорослих та визнанням значущості освіти для людини в дорослому віці.

Аналізуючи суспільні реалії пересвідчуємося, що наявність кваліфікованих фахівців на будь-якому етапі історичного розвитку виступає неодмінною умовою реалізації освітніх програм, а особливо для дорослих. Щодо питання професійної підготовки кадрового забезпечення для навчання дорослих, то воно постало лише у кінці XIX ст. Значний розвиток діяльності закладів для навчання дорослих сприяв тому, що вже наприкінці XIX – початку XX ст. освіта дорослих стала об'єктом теоретичного осмислення, почала збагачуватися власними науково-методичними матеріалами і сприйматися як одна зі сфер освітньої діяльності.

Однієї з основних умов реалізації навчальних програм для дорослих була наявність кваліфікованих працівників. Вочевидь спеціально підготовлених фахівців для роботи з дорослими не було, хоча, вже саме в той період і були закладені основи андрагогіки. У другій половині XX ст. освіта дорослих входила в структуру державної системи і забезпечувала здобуття формальної освіти на різних рівнях. Кадровий потенціал шкіл дорослих складали педагоги, підготовлені до професійної діяльності відповідно в закладах професійно-технічної і вищої школи.

Аналізуючи навчальні плани вищої школи XX століття зауважимо, що особливих акцентів на підготовку саме вчителя дорослих у програмах підготовки педагогічних кадрів не виявлено. Окремого фахівця для державної школи дорослих не готували.

Апробація в кінці XIX – на початку XX ст. форми підготовки фахівців для навчання дорослих знайшли подальший розвиток у 20 – 40-і рр. XX ст. зберігши загальні підходи до організації роботи і змісту освіти. На основі теоретичних розробок проблеми професіоналізації роботи фахівців з освіти дорослих були розроблені спеціальні навчальні програми, які включали предмети загальноосвітнього й політичного змісту, дисципліни методичної та психолого-педагогічної підготовки [2].

На належному рівні була налагоджена розробка навчально-методичної літератури – навчальних посібників та підручників, методичних посібників та рекомендацій, інструктивно-роз'яснювальних брошур тощо. Цілеспрямовано та систематично працівникам системи навчання дорослих надавалася методична допомога, зміст якої охоплював такі питання: перепідготовка та підготовка кадрів; методика комплектування мережі; методика організації педагогічного процесу; окрема методика викладання дисциплін; вивчення якості програм, навчальної та методичної літератури; збирання досвіду та популяризація його.

Однак, попри відсутність в офіційному класифікаторі професії «вчитель для дорослих», на науково-методичному рівні у 80-х рр. минулого століття зростає інтерес до особистості вчителя дорослих, розробляються науково-педагогічні вимоги до нього. Саме у цей період розгортаються наукові дослідження, спрямовані на виявлення вимог до особистості та професійної діяльності різних категорій педагогічних працівників, внаслідок якого створюється серія професіограм учительських спеціальностей, де особлива увага приділяється особистості та професійній кваліфікації вчителя дорослих [3]. Такі дослідження зустрічаємо у працях С. Вершловського, А. Даринського, Ю. Кулюткіна, Г. Сухобської та інших.

У своїй монографії С. Вершловський «Загальна освіта дорослих: стимули й мотиви» дає характеристику якостям вчителя дорослих, де на першому місці стоїть комплекс комунікативних якостей: вимогливість до себе та інших, скромність, людяність, уважність, доброзичливість, поважне ставлення тощо [1, с.98-106]. На думку С. Вершловського ці якості дають можливість забезпечити ефективність спілкування у процесі навчання та допомагають розуміти та бути зрозумілими, викликають взаємну довіру тощо. На другому місці стоять такі якості вчителя дорослих як ерудиція, любов до предмета, вміння захопити ним, доступно пояснити незрозуміле тощо. Саме ці особливості дають можливість забезпечити ефективне керівництво навчально-виховним процесом [1, с.98]. Науковець відмічає ще одну особливість, яка є важливою у роботі з дорослими – це суспільний та життєвий досвід, що пояснюється потребою вміти бачити

проблеми на стику заняття і життя, професійного й життєвого самовизначення людей, з вираженням громадянської і особистої позиції [1, с.99]. Отже, на першому плані у професіограмі відзначені особистісні та суспільні якості, які визначають ефект навчально-виховної діяльності.

Прогресивним було і те, що вагомим критерієм професіоналізму вчителя визнано не тільки вміння виконувати педагогічне керівництво навчальною діяльністю дорослих, а й готовність до реалізації управлінських функцій. Обґрунтована на науковій основі професіограма вчителя дорослих була стала підґрунтям методичної роботи, підвищення кваліфікації та самоосвіти педагогічних працівників.

Результати дослідження еволюційного становлення підготовки фахівців у галузі навчання дорослих є важливим фундаментом для налагодження новітньої системи підготовки андрагогів – спеціалістів у галузі навчальної, виховної, реабілітаційної, організаційної та інформаційно-орієнтуючої роботи з дорослими, що є не лише актуально, але й перспективно.

Список використаних джерел

1. Вершловский С. Г. Обще образование взрослых: стимулы и мотивы // НИИ общего образования взрослых АПН СССР / С. Г. Вершловский, А. И. Ходаков – М.: Профиздат. 1987. – 174 с.
2. Вовк Л. П. Історія освіти дорослих в Україні: нариси / Л. П. Вовк; Укр. держ. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : УДПУ, 1994. – 226 с.
3. Сігаєва Л. Освіта дорослих : етапи становлення / Л. Сігаєва // Неперервна професійна освіта : теорія і практика. – 2002. – № 4. – С. 183–193.